

№ 49.

Warszawa, d. 7 Grudnia 1929 r.

Ogóln. zbioru № 400.

REDAKCJA i ADMINISTRACJA: Warszawa, Krak.-Przedmieście 5 m. 4, tel. 114-26. Adres telegr.: „Metalowcy—Warszawa“.

Prenumerata wynosi wraz z przesyłką w kraju: Złp. 5 kwartalnie. Nr. pojedynczy gr. 50.
Członkowie Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych otrzymują „PRZEMYSŁ METALOWY“ bezpłatnie.

FABRYKA APARATÓW ELEKTRYCZNYCH
K. SZPOTAŃSKI i S-ka
SPÓŁKA AKCYJNA

Warszawa, Kałuszyńska 2-4-6 (gmach własny)
Tel. 90-43 i 90-65

Wyłączniki nożowe

40 — 1500 amp.

Dostawa ze składu.

„PERKUN”

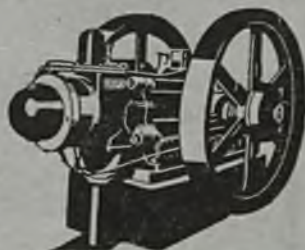
NAJBARDZIEJ NOWOCZESNE

MOTORY SPALINOWE

DLA FABRYK, WARSZTATÓW, ELEKTROWNI,
STACJI POMP i T. P.

MOTORY PIONOWE
NOWEGO TYPU
moc od 3,5 do 32 HP

MOTORY POZIOME
moc od 20 — 60 HP

KOMPLETNE
PRZENOŚNE
AGREGATY
OŚWIETLENIOWE — 2 KW. i 4 KW.

Biuro sprzedaży. Telefon 84-40.

25 LETNIE DOŚWIADCZENIE
FABRYKI

**GWARANTUJE
NAJLEPSZE WYKONANIE**

TOWARZYSTWO
FABRYKI MOTORÓW

„PERKUN”

W WARSZAWIE
SPÓŁKA AKCYJNA
WARSZAWA GROCHOWSKA 46

Złoty medal na Powszechnej Wystawie Krajowej w Poznaniu.

Nr 49.

Warszawa, d. 7 Grudnia 1929 r.

Ogóln. zbioru Nr 400.

REDAKCJA i ADMINISTRACJA: Warszawa, Krak.-Przedmieście 5 m. 4, tel. 114-26. Adres telegr.: „Metalowcy—Warszawa“.

Prenumerata wynosi wraz z przesyłką w kraju: Złp. 5 kwartalnie. Nr. pojedynczy gr. 50.

Członkowie Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych otrzymują „PRZEMYSŁ METALOWY” bezpłatnie.

TREŚĆ NUMERU: Posiedzenie Rady P. Z. P. M. — Nadzwyczajne Zgromadzenie Walne Członków P. Z. P. M. — Odznaczenia orderem Odrodzenia Polski. — Odroczenie terminu złożenia zeznania o dochodzie a płatność zaliczki na podatek. — Wyjaśnienia uzupełniające taryfę celną. — Sprawy celne. — Jubileusz fabryki związkowej. — Odczyty o etatyzmie. — Sytuacja w przemyśle metalowo-maszynowym. — Z Koła Odlewników przy Stowarzyszeniu Techników Polskich w Warszawie. — Kronika. — Ceny.

Inżynier budowy maszyn

Lat 52 — poważna praktyka na kierowniczych stanowiskach

Specjalność: urządzenie nowych fabryk i organizacja produkcji przemysłu maszynowego.

Technicznie opanowane działy: kotły, maszyny parowe, motory spalinowe, turbiny parowe, lokomotywy i wagony.

POSZUKUJE STANOWISKA OD 1. I. 1930 ROKU.

Propozycje pod Z. Z. S. do Administracji „Przemysłu Metalowego”.

POSIEDZENIE RADY P. Z. P. M.

W poniedziałek dn. 16 grudnia r. b. o godzinie 17 m. 30 w lokalu Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych, ul. Traugutta 4, w Warszawie, odbędzie się posiedzenie członków Rady Związku z następującym porządkiem obrad:

1) Zatwierdzenie protokołu posiedzenia z dnia 9. X. r. b.

2) Sprawozdanie dyrekcji z działalności Związku za październik i listopad r. b.

3) Stan finansowy na 1. XII. 1929 r.

4) Sprawozdanie z Powszechnej Wystawy Krajowej.

5) Sprawy wnoszone na Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie w dn. 16 grudnia r. b.

6) Sprawozdanie członków Rady o stanie przemysłu metalowego w oddziałach i grupach zawodowych Związku.

7) Sprawy bieżące.

8) Wnioski członków.

Członkowie Rady, którzy nie będą mogli przybyć na powyższe posiedzenie, proszeni są usilnie o zakomunikowanie pisemnie informacji odnośnie p. 6, które są podstawą oświadczeń składanych Rządowi i wiadomości ogłaszanych w prasie o stanie przemysłu metalowego.

NADZWYCZAJNE ZGROMADZENIE WALNE CZŁONKÓW POLSKIEGO ZWIĄZKU PRZEMYSŁOWCÓW METALOWYCH.

W poniedziałek dn. 16 grudnia 1929 r. o godzinie 20-ej w lokalu Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych, ul. Traugutta 4, w Warszawie, odbędzie się Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie członków Związku z następującym porządkiem obrad:

I. Otwarcie Zgromadzenia przez prezesa Rady oraz wybór przewodniczącego i sekretarza.

II. Zatwierdzenie protokołu Zwyczajnego Walnego Zgromadzenia z dnia 1. VI. 1929 r.

III. Sprawozdanie prowizoryczne z działalności w r. 1929.

IV. Plan działania na 1930 r.

V. Projekt budżetu na 1930 r.

VI. Zmiany w statucie Związku.

VII. Sprawy bieżące.

VIII. Wnioski członków, zgłoszone w myśl statutu.

Powyższe Zgromadzenie Walne na podstawie art. 34 statutu zwołane jest w jednym terminie i będzie prawomocne bez względu na liczbę członków obecnych.

ODZNACZENIA ORDEREM ODRODZENIA POLSKI.

„Monitor Polski“ w numerach z dnia 28 i 30 listopada oraz 3 grudnia 1929 r. zamieszcza listę odznaczonych orderem Odrodzenia Polski, z pośród których wymieniamy przedstawicieli fabryk zrzeszonych w P. Z. P. M.: inż. *Jana Jeziorańskiego*, prezesa Rady i Zarządu P. Z. P. M., który otrzymał Krzyż Komandorski orderu Odrodzenia Polski za zasługi na polu gospodarczym, a w szczególności na polu rozwoju polskiego przemysłu metalowego przetwórczego; inż. *Stanisława Jana Okolskiego*, wiceprezesa Rady i Zarządu P. Z. P. M., który otrzymał Krzyż Komandorski orderu Odrodzenia Polski za zasługi na polu narodowym, społecznym i gospodarczym; inż. *Stanisława Wojciecha Surzyckiego*, b. prezesa Związku Polskich Hut Żelaznych, członek Rady P. Z. P. M., odznaczonego Krzyżem Komandorskim z gwiazdą orderu Odrodzenia Polski za zasługi na polu narodowym i gospodarczym; inż. *Teofila Wdziękońskiego*, członek Rady P. Z. P. M., który otrzymał Krzyż Kawalerski orderu Odrodzenia Polski za zasługi na polu narodowym i gospodarczym; inż. *Stanisława Kosiewicza*, b. członek Rady P. Z. P. M., który otrzymał Krzyż Oficerski za zasługi na polu pracy gospodarczej; inż. *Gustawa Seweryna Potworowskiego*, nacz. dyr. S. A. Fabryki Motorów „Perkun“, który otrzymał Krzyż Oficerski orderu Odrodzenia Polski za zasługi na polu rozwoju przemysłu mechanicznego; inż. *Romana Morawskiego*, dyr. Pierwszej Polskiej Fabryki Lokomotyw, który otrzymał Krzyż Oficerski orderu Odrodzenia Polski za zasługi na polu gospodarczym, a w szczególności za zaprojektowanie, zorganizowanie i uruchomienie Pierwszej Polskiej Fabryki Lokomotyw w Chrzanowie; inż. *Tadeusza Neumana*, członek Rady i Komitetu Wykonawczego T. A. Starachowickich Zakładów Górniczych, który otrzymał Krzyż Kawalerski orderu Odrodzenia Polski za zasługi przy rozbudowie Starachowickich Zakładów Górniczych; dr. inż. *Adama Kręglewskiego*, członek zarządu S. A. „H. Cegielski“ w Poznaniu, odznaczonego za zasługi na polu gospodarczym i naukowo wynalazczym Krzyżem Oficerskim orderu Odrodzenia Polski; inż. *Ludwika Rossmana*, wiceprezesa Rady Nadzorczej Zakładów Mechanicznych „Ursus“ w Warszawie, odznaczonego za zasługi na polu rozwoju przemysłu metalowego, a w szczególności produkcji samochodowej, Krzyżem Oficerskim orderu Odrodzenia Polski.

ODROCZENIE TERMINU ZŁOŻENIA ZEZNANIA O DOCHODZIE A PŁATNOŚĆ ZALICZKI NA PODATEK.

Wobec podniesionych przez niektóre izby skarbowe wątpliwości w sprawie interpretacji art. 87 ustawy o państw. podatku dochodowym, Ministerstwo Skarbu oświadczył L. D. V. 9134/1./29. wyjaśnił, co następuje:

W myśl ustępu III art. 87 ustawy — osoby, które w terminie, wyznaczonym do składania zeznań, zeznania nie złożą, obowiązane są najpóźniej do dnia 1 maja roku podatkowego uiścić połowę podatku, wymienionego za poprzedni rok podatkowy. W wypadkach zatem odroczenia tego terminu przez właściwe władze (art. 50 ust. III i art. 120 ust. II) poza dzień 1 maja roku podatkowego, obowiązani są podatnicy uiścić połowę podatku, wymierzonego za poprzedni rok podatkowy.

Nadto podatnicy ci winni są równocześnie ze złożeniem w odroczonym im terminie złożenia zeznania o dochodzie wpłacić dodatkowo ewentualną różnicę między połową podatku, przypadającego od zeznanego dochodu, a kwotą zaliczki, którą obowiązani byli uiścić do dnia 1 maja roku podatkowego. Od różnicy tej należy pobierać odsetki za odroczenie. („Przemysł i Handel“ Nr. 48 z d. 30 listopada 1929 r.)

WYJAŚNIENIA UZUPEŁNIAJĄCE TARYFĘ CELNĄ.

W № 77 „Dziennika Ustaw“ z dnia 20 listopada 1929 r., zostało ogłoszone rozporządzenie ministra skarbu z dnia 31 października 1929 r. w sprawie wyjasnień, uzupełniających taryfę celną, które przytaczamy poniżej w całości:

Na podstawie artykułów 1 ust. 2, 7 i 21 rozporządzenia Ministra Skarbu oraz Przemysłu i Handlu z dnia 11 czerwca 1920 r. o taryfie celnej (Dz. U. R. P. № 51, poz. 314) oraz art. 6 ustawy z dnia 31 lipca 1924 r. w przedmiocie uregulowania stosunków celnych (Dz. U. R. P. № 80, poz. 777) zarządza się co następuje:

§ 1. Pozycją 73 punkt 5 taryfy celnej (Dz. U. R. P. z 1925 r. № 113, poz. 800) objęte są tylko płytki do wykładania ścian, wytwarzane z masy, wymienionej w nagłówku do tej pozycji, wszelkie zaś płytki, wykonane z innych materiałów, jak: porcelana, szkło i t. p., podlegają cłu według pozycji, przewidujących wyroby z tych materiałów.

§ 2. Aparaty osobno niewymienione, niezawierające metali objętych poz. 143 taryfy celnej (Dz. U. R. P. z 1925 r. 113, poz. 800) również ich stopów, należy cłu według poz. 167 punktu 33 lit. „a“ I, II, III lub IV tejsze taryfy, zależnie od wagi sztuki, narówni z aparatami, zawierającymi 10% i mniej metali i stopów, objętych poz. 143.

§ 3. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

SPRAWY CELNE.

Przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu została utworzona Komisja Międzyministerjalna do prac nad nową taryfą celną. Komisja ta ma za zadanie rozpatrzenie i zatwierdzenie projektów do nowej taryfy celnej, opracowanych przez Komisje fachowo-gospodarcze.

Jak wiadomo, do opracowania projektu nowej taryfy celnej zostały powołane do życia 4 Komisje: Rolna, Chemiczna, Włókiennicza, i Metalowo-Mechaniczna. Prace rozpoczęte przez te Komisje w r. 1926 znalazły swój wyraz w przygotowanych projektach, dotyczących tak nomenklatury jak i stawek celnych, które odpowiadałyby więcej potrzebom życia gospodarczego, aniżeli obecnie obowiązująca taryfa celna, której braki odczuwali wszyscy. Komisje, z wyjątkiem Komisji Metalowo-Mechanicznej, która, ze względu na ogrom zadania, dorównującego zadaniom niemal wszystkich trzech pozostałych Komisji razem, zakończyły swe prace z początkiem roku 1929. Prace Komisji Metalowo-Mechanicznej, obecnie dobiegają również końca i niema wątpliwości, że będą we właściwym czasie przedłożone na forum Komisji Międzyministerjalnej.

Fachowe posiedzenia tej Komisji rozpoczęły się dn. 14 listopada r. b. i odbywają się dwa razy tygodniowo.

Przewodniczącym Komisji jest Dyrektor Departamentu Przemysłowego Ministerstwa Przemysłu i Handlu p. inż. Julian Dąbrowski.

Komplet Komisji stanowią przedstawiciele poszczególnych Ministerstw bez udziału przedstawicieli sfer gospodarczych.

Sekretariat Komisji mieści się przy Departamencie Przemysłowym Min. P. i H., załatwiając nietylko sprawy dotyczące samych posiedzeń, ale również

komunikując się z wnioskodawcami i przyjmując wszelkie reklamacje w związku z zgłoszonymi wnioskami.

JUBILEUSZ FABRYKI ZWIĄZKOWEJ.

Towarzystwo Fabryki Motorów „PERKUN“ Sp. Akc. w dniu 30 listopada r. b. obchodziło 25-lecie swej pracy przemysłowej.

Fabryka „PERKUN“, założona w 1904 roku przez ś. p. Mieczysława Pfeiffera, ś. p. Józefa Łubieńskiego i obecnego prezesa Zarządu inż. Gustawa Potworowskiego, — w okresie przedwojennym rozwijała się pomyślnie, zdobywając dla swych wyrobów rozległe rynki w Europie i Azji, skutecznie współzawodnicząc z wyrobami czołowych fabryk zachodnio europejskich.

Nieczynna w czasie okupacji niemieckiej fabryka „PERKUN“, zorganizowawszy się na nowo, dzięki energii i pracy założycieli, o własnych siłach, bez jakiegokolwiek pomocy z zewnątrz, w szybkim czasie znajduje zbyt dla swych silników nie tylko w kraju, ale i na całym szeregu rynków zagranicznych. eksportując do Francji, Belgii, Kolonii Afrykańskich, Rumunii, Łotwy, Grecji, Turcji i t. d.

Zakres wytwórczości f. „PERKUN“ w ostatnim dziesięcioleciu został znacznie rozszerzony. Prócz silników przemysłowych, fabryka buduje silniki dla celów rolniczych, silniki łodziowe dla kutrów rybackich, zespoły oświetleniowe i kompresory powietrzne.

Fabryka posiada nowoczesnie zorganizowany dział masowego wyrobu przedmiotów uzbrojenia.

Obroty, przeliczone na obecne złote, wzrosły z 1 100 000 zł w 1912 roku do 1 950 000 zł w 1928 roku, pomimo klęski wojennej, co świadczy w dostatecznym stopniu o stałym rozwoju i żywotności tej placówki przemysłowej.

Za działalność swoją f. „PERKUN“ uzyskała cały szereg najwyższych odznaczeń krajowych i zagranicznych. Ostatnio I nagrodę na wystawie w Paryżu, złoty medal na Targach Północnych w Wilnie i złoty medal na Powszechnej Wystawie Krajowej w Poznaniu.

W skład obecnego Zarządu wchodzi np.: inż. Gustaw Potworowski jako prezes, Przemysław Kleńkowski jako wiceprezes, Karol Szlenkier, Stanisław Ostrowski, Mieczysław Pfeiffer i Andrzej Łubieński jako członkowie Zarządu.

Dyrekcje stanowią: p. inż. Gustaw Potworowski, dyrektor techniczny, p. Mieczysław Pfeiffer, dyrektor handlowy.

Z inicjatywy pracowników fabryki w dwudziątą piątą rocznicę jej założenia odbyło się uroczyste i znaczące nabożeństwo w kościele Bożego Ciała na Kamionku, po którym w udekorowanej hali fabrycznej wręczono dyrektorom pp. G. Potworowskiemu i Mieczysławowi Pfeifferowi zbiorową fotografię zespołu pracowników.

Pan prezes inż. G. Potworowski otrzymał artystyczny album z fotografiami 26 pracowników, którzy pracują w fabryce od chwili jej założenia.

Obchód cechowała prosta i niezwykła serdeczność, wynikająca z wielce przyjaznych stosunków panujących w tej fabryce pomiędzy Zarządem i pracownikami.

Z okazji jubileuszu Zarząd fabryki otrzymał cały szereg życzeń od przedstawicieli instytucji rządowych, samorządowych, przemysłowych, bankowych, od działaczy społecznych i politycznych, oraz robotników i pracowników fabryki.

Prezydium Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych przesłało Jubilatce, na ręce jej właścicieli,

depeszę gratulacyjną i było obecne wraz z dyrekcją Związku na nabożeństwie dziękczynnym.

Wielce pożytecznej i zasłużonej, wyłącznie polskiej, placówce przemysłowej Redakcja „Przemysłu Metalowego“ składa serdeczne powinszowanie i życzenie pomyślnego rozwoju dla dobra kraju.

ODCZYTY O ETATYZMIE.

Wydział posiedzeń technicznych Stowarzyszenia Techników Polskich w Warszawie zorganizował cykl odczytów o etatyzmie. Pierwszy odczyt z tego cyklu wygłosił w piątek d. 29 listopada r. b. prof. dr. Edmund Trepka p. t. „Zagadnienie etatyizmu w ujęciu międzynarodowym“.

Na wstępie swej prelekcji dr. Trepka nakreślił tendencje rozwojowe prawa własności indywidualnej, zaznaczając, że własność prywatna zyskuje ewolucyjnie opiekę prawa publicznego w coraz większym zakresie, obejmującym wciąż nowe dziedziny pracy. Równoległe do tej tendencji zaznacza się tendencja wręcz przeciwna: ograniczania prawa własności prywatnej na rzecz ogółu, na rzecz państwa lub samorządu, jako organizacji przymusowej społeczeństwa.

W dalszym ciągu prelegent rozważył zasady klasycznego kierunku ekonomii politycznej oraz kierunku socjalistycznego, odróżniając w tym drugim kolektywizm od komunizmu, — naszym zdaniem tylko o tyle słusznie, że kolektywizm jest komunizmem w stanie potencjalnym, komunizm natomiast nie jest niczym innym, jak tylko socjalizmem stosowanym, kolektywizmem w stanie kinetycznym, bowiem socjalizm wprowadzony w życie stał się w niemiernionej konsekwencji komunizmem, albo przestaje być realizacją zasad integralnego socjalizmu.

Siedliskiem stosowania zasad *laissez-faire*'izmu są Stany Zjednoczone Ameryki. — terenem mniej lub więcej daleko posuniętych eksperymentów socjalistycznych jest Europa, a w niej — obecnie Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich. Autor skreślił obraz nadzwyczajnej prosperacji Stanów Zjednoczonych, hołdujących zasadom gospodarki indywidualnej, i przeciwstawił mu obraz straszliwego zubożenia ludzi i kraju w Z. S. R. R., jako rezultatu gospodarstwa kolektywnego.

Jak dalece zasady liberalizmu gospodarczego przeniknęły w szerokie masy ludności Stanów Zjednoczonych Ameryki, o tem świadczy przytoczona przez prelegenta opinia Komitetu Wykonawczego Amerykańskiej Federacji Pracy z r. 1923 następującej treści:

„Jakknajwiększa swoboda działania, jaknajwiększa możliwość dla rozwoju inicjatyw i zdolności indywidualnych w przemyśle — nie powinny zależeć od interwencji państwa, tak mało kompetentnego w sprawach gospodarczych“.

Jako ilustracje liczbowa rozwoju dobrobytu ludności Stanów, dr. Trepka przytacza liczne dane, z których przytaczamy tylko niektóre, dotyczące roku 1928. W roku tym suma wkładów w bankach wyniosła przeszło 28,4 *miljardów* dolarów, zaś lista posiadaczy wkładów przekroczyła 53 miliony. Pomimo nieistnienia ubezpieczeń przymusowych, — których najwięcej chyba mamy w Polsce i jeszcze nowe są projektowane, — w Stanach Zjednoczonych suma polis dobrowolnych ubezpieczeń na życie wносиła w roku 1928 prawie 97 *miljardów* dolarów (863 *miljardów* złotych). Ubezpieczonych dobrowolnie na życie było 65 *miljonów* ludzi, czyli 60% całej ludności Stanów.

Obok kolei żelaznych, zatrudniających w Stanach 1 700 000 pracowników, rozwija się w gwałtownym tempie transport samochodowy, zatrudniający już obecnie 1 300 000 pracowników.

Międzynarodowa Izba Handlowa przeprowadziła ankietę w celu porównania gospodarki prywatnej i publicznej; po wojnie gospodarka publiczna zawładnęła licznymi dziedzinami wytwórczości. Plaga etatyzmu, szerząca się w Europie od czasu wojny, zagraża upadkiem dotychczasowego dobrobytu jej mieszkańców. Prelegent przytoczył liczne przykłady etatyzmu, między innymi w Szwajcarii i Australji, zaznaczając, że smutne doświadczenie, poczynione przez narody hołdujące gospodarce kolektywnej obudziło reakcję i zwrot ku liberalizmowi. Cytuje słowa Mussoliniego, wypowiedziane w r. 1927: „Państwo uważa inicjatywę prywatną w dziedzinie produkcji jako narzędzie najbardziej celowe i użyteczne dla dobra narodu”.

W konkluzji swego bardzo interesującego odczytu, który będzie w całości wydany w druku przez „Ligę Pracy”, dr. Trepka wyowiada opinię, że nie należy zamykać oczu na niektóre dodatnie wyniki przymusu państwowego, gdyż — jego zdaniem — zniesienie niewolnictwa lub tak dobroczynne w skutkach niektóre reformy socjalne nie mogłyby nastąpić bez tego przymusu. W tem miejscu pozwalamy sobie zaznaczyć, że jesteśmy innego zdania. I jedno i drugie nastąpiłoby niechybnie samo, *gdy tylko dojrzałaby świadomość społeczna, bez której żaden przymus nie osiągnie*. Przymus, wywarły przez uświadomioną większość na odpornej mniejszości, przyspieszył jedynie moment realizacji, placąc za to przyspieszenie przelewem krwi lub upadkiem czasowym powszechnego dobrobytu.

m. ch.

SYTUACJA W PRZEMYSŁE METALOWO-MASZYNOWYM.

Bank Gospodarstwa Krajowego charakteryzuje w następujący sposób w wydawanym przez siebie „Przebiegu Miesięcznym”, sytuację w przemyśle metalowo-maszynowym w październiku 1929 r.

W przemyśle metalowo-maszynowym sytuacja w poszczególnych branżach była niejednolita i w zależności od sezonu niektóre działy produkcji zwiększyły lub zmniejszyły swą wytwórczość. Stan zatrudnienia naogół w porównaniu z zeszłym miesiącem uległ pewnemu zmieszeniu.

W przemyśle maszyn i narzędzi rolniczych, w związku z trudną sytuacją rolnictwa, nastąpiło dalsze pogorszenie zbytu tak, że wiele fabryk, posiadając na składach duże zapasy, zredukowało lub wstrzymało swą produkcję. Obrót w tej branży są w przybliżeniu o połowę mniejsze od obrotów z października ub. r. Sytuację pogarsza poza to słaby dopływ gotówki z tytułu sprzedaży, która dokonuje się głównie na kredyt, i zła wypłacalność klientów.

W fabrykach kotłów, aparatów i maszyn parowych nastąpiła pewna poprawa. Nadal słaby stan zatrudnienia wykazują fabryki kompresorów, maszyn i obrablań drzewa. Fabryki wag odczuwają nadal brak zamówień.

Fabryki elektromotorów pracowały dalej w koniunkturze dobrej. Niezłe zatrudnione były nadal fabryki maszyn cementowych. Dość dobry zbyt, szczególnie zagranicą, miały również fabryki maszyn tekstylnych.

Fabryki lokomotyw są jeszcze dostatecznie zaopatrzone w zamówienia. Fabryki wagonów natomiast w braku nowych zamówień przystąpiły do produkcji na zapas. Wytwórcie budowy mostów i konstrukcji żelaznych z powodu braku zamówień pracowały słabiej. Podobnie przedstawiała się sytuacja fabryk łociuchów.

W związku z sezonem odlewni okręgu radomskiego posiadają dostateczną ilość zamówień i pracują intensywnie. W okręgu bielskim fabryki śrub, nitów i wyrobów kutych pracowały słabo.

Z KOŁA ODLEWNIKÓW PRZY STOWARZYSZENIU TECHNIKÓW POLSKICH W WARSZAWIE.

Protokół posiedzenia Komisji Nauczania przy Kole Odlewników, odbytego 12. XI. 29.

Obecni: przedstawiciel Min. W. R. i O. P. p. Chrzczonowicz, przedstawiciele P. Z. P. M.: pp. K. Ambrożewicz i Pichelski, oraz przedstawiciele Koła: pp. St. Ambrożewicz, Dickman, Gierdziejewski, Kowalski, Uzarowicz i Zyburt.

Przewodniczący — p. Gierdziejewski, sekretarz — p. Dickman. Porządek dzienny obejmował, poza sprawami porządkowymi, sprawy ogólne, referat p. Uzarowicza o dokształcaniu formierzy, referat o dokształcaniu młodocianych, oraz referat p. Wagnera p. t. „Program i metody nauczania w Szkole Zawodowej im. J. Kilińskiego w Pabjanicach”.

W sprawach ogólnych p. Gierdziejewski informuje, że celem uzyskania funduszków dla Komisji osobiście był w Polskim Związku Przemysłowców Metalowych i ma nadzieję, że jeżeli nie w tym roku budżetowym, to w następnym odpowiednia suma zostanie wyasygnowana; prosi przedstawicieli P. Z. P. M. o poparcie. Komunikuje, że wysłano list do T. K. T. z prośbą o pomoc finansową.

P. Uzarowicz obiecuje poprzeć sprawę tę w Towarzystwie Kursów Technicznych i sądzi, że będzie ona załatwiona pomyślnie.

W dalszym ciągu p. Uzarowicz mówi o sprawie dokształcania formierzy. Po naradach z p. Kowalskim, z którym miał opracować program cykłów wykładów dla formierzy, doszedł do wniosku, że bardziej celowym jest urządzenie 2-letniego stałego kursu dla formierzy, którego program przedstawia. Program jest dostosowany do słuchaczy z wykształceniem 2-klas przedwojennej, wzgl. 5 oddziałów obecnej szkoły powszechnej. Na pierwszym roku wykładanoby: rachunki techniczne w zastosowaniu do odlewnictwa, kreślenie techniczne, nauka trasowania przestrzennego i wiadomości z odlewnictwa żeliwa (materiały formierskie, przygotowanie rdzeni i form, podział form wg. sposobu wykonania, suszenie i budowa suszarń). Drugi rok obejmuje: wiadomości z metalurgji żeliwa, żeliwiaki, ich budowa i prowadzenie procesu topienia, błędy odlewnicze, wiadomości z chemji odlewniczej, kalkulacja robocizny i kosztów odlewu, oraz nauka o urządzeniach, rozplanowaniu, administracji i organizacji odlewni.

P. Zyburt stwierdza, że przedłożony program jest materiałem, który będzie przedyskutowany przy organizacji kursów stałych. Jednakże kurs można będzie uruchomić dopiero w dłuższym okresie czasu, podczas gdy zorganizowanie cyklu odczytów jest sprawą, którą można załatwić w czasie najbliższym. Uważa, że przynajmniej pierwsze cykle winny być poświęcone sprawom czysto technicznym, które przyciągały słuchaczy; tematy teoretyczne (np. rachunki) nadały się tylko na kurs stały.

P. Pichelski również jest zdania, że cykle odczytów są konieczne, tembardziej, że pozwolą się zorientować w materiale słuchaczów, którzyby mogli w przyszłym roku szkolnym uczęszczać na stałe kursy.

P. K. Ambrożewicz również popiera to zdanie.

P. Chrzczonowicz zwraca uwagę, że przy odczycie na temat praktyczny można przypomnieć słuchaczom wiadomości teoretyczne; np. przy obliczaniu wsadów żeliwiaka można krótko przerobić procenty. Wyraża wątpliwość, czy konieczne jest wprowadzenie do programu rysunków technicznych w tak szerokim zakresie i kalkulacji.

P. Uzarowicz uzasadnia konieczność nauki rysunków technicznych dla formierzy, zwracając uwagę, że formierz nie tylko winien umieć dobrze czytać rysunek, ale i forme, która jest negatywem rysunku. Wiadomości z kalkulacji wprowadzone zostały do programu drugiego roku kursu, którego słuchacze mają być w przyszłości maistrami i wiadomości takie posiadać muszą. Nie przeciwstawia się zorganizowaniu cykłów odczytów. Tematy cykłów tych mogą być zaczerpnięte z programu.

P. Gierdziejewski przypomina, że na poprzednim zebraniu Komisji sprawa zorganizowania cykłów odczytów została zdecydowana. Prosi o wysunięcie tematów cykłów.

Wymieniono następujące tematy: błędy odlewnicze, pomiary odlewnicze, nauka formowania i narzędzia formierskie, przetapianie metalu obok wiadomości z chemji odlewniczej.

P. K. Ambrożewicz uważa, że na pierwszy cykl najbardziej nadaje się temat o błędach odlewniczych. Jest to zagadnienie, które zaciekawi formierzy ze względu na to, że są oni zainteresowani materialnie w najmniejszej ilości braku.

Uchwalono, by pierwszy cykl odczytów obejmował błędy odlewnicze, drugi — przetapianie metalu i wiadomości z chemji odlewniczej. Dalsze cykle będą wyznaczane w miarę potrzeb.

P. Gierdziejewski komunikuje, że jest mu wiadomo iż jeden z członków Koła opracowuje na jedno z pierwszych zebrań odczytowych Koła w r. 1930 odczyt „Wlewy i wychody”. Ten

temat, odpowiednio dostosowany do poziomu audytorjum, nadaje się na odczyt inauguracyjny cyklu. Ten sam prelegent mógłby przeprowadzić cały cykl o błędach odlewniczych. Obiecuje porozumieć się w tej sprawie z p. Kowtunowem.

P. K. Ambrożewicz uważa, że od powodzenia pierwszego wykładu zależy zainteresowanie się całym cyklem, a nawet całą imprezą. Proponuje, by prelegent wygłosił uprzednio swój odczyt na plenum Komisji, któraby mogła się zastanowić nad przystosowaniem się do poziomu słuchaczy i t. p.

P. Dickman proponuje zastanowić się nad organizacją odczytów. Należy ustalić ilość odczytów, przypadająca na poszczególne cykle, omówić sprawę lokalu i honorarium dla prelegentów.

Uproszono **pp. Gierdziejewskiego i Uzarowicza**, by na przyszłe zebranie przedstawili plan odczytów dwóch pierwszych cykli.

P. Chrzczonowicz sądzi, że organizację odczytów można oprzeć o Muzeum Przemysłu i Rolnictwa. Instytucja ta posiada zapomogi Ministerstwa W. R. i O. P. i może dać lokal i światło. Jak również honorarium dla prelegentów. Obiecuje uprzedzić w tej sprawie Dyrektora Muzeum p. Leśniowskiego. Proponuje również zwrócić się do prelegentów, by odczyty swoje opracowali do druku; odpowiednie broszurki można wydać nakładem Muzeum Przemysłu i Rolnictwa, a zbiór ich byłby cennym materiałem dla słuchaczy przyszłych kursów.

Uproszono **p. Gierdziejewskiego**, by możliwie do następnego zebrania Komisji porozumiał się w tych sprawach z p. dyr. Leśniowskim.

P. Uzarowicz sądzi, że T. K. T., które również rozporządza odpowiednimi funduszami, może udzielić podobnej pomocy. Obiecuje porozumieć się w tej sprawie i wyniki zakomunikuje na następnym zebraniu.

P. St. Ambrożewicz proponuje na następnym Walnym Zebraniu Koła zakomunikować o wynikach prac Komisji Nauczania i zwrócić się do członków z apelem, by przyjęli udział w charakterze prelegentów w organizacji odczytów.

Wobec spóźnionej pory i nieprzychylnia p. Wagnera omawiane sprawy dokształcania młodocianych oraz programu i metod nauczania w Szkole Zawodowej im. J. Kilińskiego w Pabjanicach odłożono do następnego zebrania.

POLSKI KOMITET NORMALIZACYJNY.

Nakładem Polskiego Komitetu Normalizacyjnego przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu ukazało się sprawozdanie z działalności Polskiego Komitetu Normalizacyjnego za okres od 1. I. 1928 r. do 31. III. 1929 r.

W skład P. K. N. wchodzi: 6 delegatów ministerjalnych, delegat Głównego Urzędu Miar, 7 delegatów związków przemysłowych, 6 delegatów stowarzyszeń naukowych i 3 delegatów politechniki.

Polski Związek Przemysłowców Metalowych reprezentują w P. K. N. pp. inż. Józef Mirowski, członek Rady P. Z. P. M., jako delegat, i inż. Stanisław Płużański, członek Zarządu Oddziału Warszawskiego P. Z. P. M., jako zastępca.

Prace P. K. N. prowadzone są w 19 komisjach. W dziale przemysłu metalowego wymienić należy:

Komisję Hutniczą (przew. inż. St. Korzczycki);

Komisję Rurociągów (przew. inż. J. Konopka), w skład której wchodzi następujące podkomisje: Rur Żeliwnych, Kanalizacyjna, Rur Stalowych, Gwintów rurowych, Połączeń i uszczelnień, Uzbrojeń (armatur), Gazomierzy i Łączników gazomierzowych, Przyborów gazowych, Rur i Łączników metalowych;

Komisję Narzędzi i Przyrządów Pożarniczych (przew. inż. L. Piekarski), w skład której wchodzi 5 podkomisyj;

Komisję Urządzeń Techniczno — Zdrowotnych (przew. inż. L. Piekarski), w skład której wchodzi 4 podkomisje.

Komisję Części Maszyn (przew. inż. J. Piotrowski), w skład której wchodzi następujące podkomisje: Ogólnych normalnych części maszyn; Srub i gwintów, Nakrętek i kluczy, Nitów i nitowań; Pędni;

Komisję Techniki Warsztatowej (przew. ś. p. prof. H. Mierzejewski);

Komisję Maszyn (przew. inż. St. Płużański), w skład której wchodzi następujące podkomisje: Maszyn i turbin parowych; Silników spalinowych; Maszyn rolniczych; Podnośników; Smarów i oliwienia;

Komisję samochodową (przew. inż. płk. K. Meyer);

Komisję kotłową (przew. inż. K. Parniewski), w skład której wchodzi 2 podkomisje;

Komisję lotniczą (przew. inż. P. Drzewiecki), w skład której wchodzi 5 podkomisyj;

Komisję hutniczą II-gą normalizacji metali z wyłączeniem żelaza i stali (przew. prof. J. Czochoński),

Sekretariat P. K. N. mieści się w gmachu Min. Przemysłu i Handlu w Warszawie, przy ul. Elektoralnej 2 (tel. wewnętrzny 88).

MIĘDZYNARODOWA WYSTAWA KOMUNIKACJI I TURYSTYKI W POZNANIU W 1930 ROKU.

Dla orientacji członków P. Z. P. M., interesujących się przyszłoroczną Międzynarodową Wystawą Komunikacji i Turystyki w Poznaniu, podajemy w szczególności przewidywane eksponaty na tej Wystawie w dziale przemysłu metalowego.

A. Sekcja Komunikacji Ogólnej. Dział I. Koleje normalne i wąskotorowe: lokomotywy, wagony, chłodnictwo transportowe, sygnalizacja kolejowa, budowa kolei, akcesoria kolejowe i przemysł pomocniczy. **Dział II.** Komunikacja miejska i podmiejska: tramwaje i elektrobusey, budowa linii tramwajowych, kolejki podziemne, kolejki zębate i przemysł pomocniczy. **Dział III.** Lotnictwo: samoloty, akcesoria lotnicze i aparaty precyzyjne. **Dział IV.** Żegluga morska i rzeczna: stocznie, budowa portów, urządzenia portowe i przemysł pomocniczy. **Dział V.** Powozy, wozy i wózki. **Dział VI.** Drogi i mosty: budowa dróg i ulic, budowa mostów i przemysł pomocniczy. **Dział VII.** Telefon, telegraf i poczta: urządzenia pocztowe. **Dział VIII.** Radjo: aparaty odbiorcze, aparaty nadawcze, telewizja i przemysł pomocniczy. **Dział IX.** Urządzenia transportowe: przenośniki przemysłowe i dźwigi.

B. Sekcja Trakcji Spalinowej. Dział I. Autobusy. **Dział II.** Samochody ciężarowe. **Dział III.** Samochody specjalne: sanitarne, do czyszczenia i polewania ulic, pożarnicze, handlowe, reklamowe, wojskowe, kuchnie polowe i czołgi. **Dział IV.** Samochody osobowe. **Dział V.** Traktory. **Dział VI.** Cykloletki. **Dział VII.** Motocykle. **Dział VIII.** Rowery. **Dział IX.** Karoserje. **Dział X.** Opony. **Dział XI.** Części składowe i zapasowe. **Dział XII.** Materiały i półfabrykaty. **Dział XIII.** Akcesoria.

NIEMIECKI PRZEMYSŁ MASZYNOWY W LISTOPADZIE 1929 r.

Położenie przemysłu maszynowego w Niemczech uległo w listopadzie w stosunku do października lekkiemu pogorszeniu. Stan zatrudnienia wynosił w listopadzie 66% normalnego.

W poszczególnych działach sytuacja przedstawia się w sposób następujący:

W dziale obrabiarek do metali nastąpiło w listopadzie dalsze pogorszenie.

W dziale pomp i kompresorów stan zatrudnienia wykazuje lekkie osłabienie.

Znaczne pogorszenie dało się zaobserwować w dziale maszyn rolniczych tak dalece, że szereg warsztatów zostało zamkniętych.

Lekka poprawa nastąpiła w dziale specjalnych maszyn tkackich.

W dziale motorów stan zamówień pozwala pracować na dotychczasowym poziomie jeszcze dwa lub trzy miesiące.

W dziale budowy wagonów sytuacja bez zmiany.

W dziale kotłów i aparatów sytuacja słaba.

W dziale maszyn górniczych sytuacja bez zmiany, podobnie jak w dziale podnośników i przenośników.

W odlewniach żelaza konjunktury zupełnie słabe.

Dobrze zapowiada się sytuacja w dziale silników, zwłaszcza Diesela, maszyn parowych i wodnych. Napiw zamówień krajowych jest tu zadowalający.

Sytuację na rynku określić można w listopadzie w sposób następujący: na rynku wewnętrznym sytuacja wykazuje w stosunku do października lekkie pogorszenie, na rynku zagranicznym sytuacja utrzymuje się na poziomie z ubiegłego miesiąca.

Ceny rynkowe w kraju utrzymywały się w listopadzie na dotychczasowym poziomie, podczas gdy ceny eksportowe na skutek ostrej konkurencji wykazują tendencję zniżkową.

Na pogorszenie się konjunktury wpłynęły w pierwszym rzędzie trudności finansowe, które oddziaływały nietylko na sytuację na rynku wewnętrznym, ale również utrudniły sytuację na rynkach eksportowych. W dalszym ciągu zauważyć należy zmniejszenie się zamówień ze strony przemysłu budowlanego i budowy okrętów, jak również znaczne zmniejszenie się zamówień ze strony kupców hurtowych maszyn rolniczych.

PRODUKCJA ALUMINIUM W JUGOSŁAWJI.

W № 16 i 17 wydawnictwa „Wiadomości Gospodarcze z Austrii, Węgier i Jugosławji” umieszczony został artykuł p. Wł. Nowakowskiego, ref. handl. poselstwa polskiego w Belgradzie pod tytułem „Produkcja bauksytu w Jugosławji”.

Ruda aluminowa (bauksyt) znajduje się w Dalmacji, Hercegowinie i Sławonii.

Eksploatacja bauksytu rozpoczęta została dopiero w czasie wojny przez Niemców, którzy nie mogli wtedy korzystać z bauksytu francuskiego.

Obecnie istnieje na terenie Jugosławji przeszło piętnaście towarzystw, mających prawo eksploatacji bauksytu, z pośród których należy wymienić:

„Aluminium” w Zagrzebiu, „Adria Bauxit” Tow. Udz. w Zagrzebiu, „Gea” w Zagrzebiu, „Jadranski Bauxit” w Splicie, „Bauxit” Tow. Udz. w Rjece (Fiume), „Jugoslovenski Bauxit” w Splicie, „Montana” w Rjece, „Societa par l'Utilizazione Mineralia” w Rjece, „Pramina” w Trieście.

Produkcja bauksytu w Jugosławji wynosiła w 1923 roku 26 577 tonn, w 1928 roku 49 269 tonn, a w pierwszym kwartale 1929 roku 13 863 tonny. Prawie cała produkcja bauksytu jest eksportowana zagranicę. W 1928 roku wywieziono z Jugosławji 40 200 tonn, z czego 66% do Holandji, 14% do Niemiec, 14% do Kanady, 5% do Włoch i 1% do Czechosłowacji.

ODBIORNIKI RADJOWE W SAMOCHODACH.

Koncern samochodowy General Motors Corporation w porozumieniu z „Radio Corporation of America”, „General Electric” i Westinghouse” założył nowe przedsiębiorstwo „General Motors Radio Corporation” z kapitałem zakładowym 10 000 000 dolarów. Udział General Motors Corporation wynosi 51%.

Przemysł radiowy, jako wytwórczość dodatkowa przemysłu samochodowego, ma przed sobą bardzo optymistyczne widoki rozwoju.

Plany nowych samochodów Cadillac i LaSalle uwzględniają już instalacje radiowe. W możliwie najkrótszym czasie inne samochody General Motors staną też przystosowane do odbierania transmisji radiowych.

General Motors Radio Corporation będzie pracowało w swoim zakresie zupełnie niezależnie od Radio Corporation of America, które będzie istniało nadal, prowadząc produkcję i zbyt swych wyrobów w sposób dotychczasowy.

NOWY TYP TRAKTORA ROLNICZEGO SZWEDZKIEJ KONSTRUKCJI.

Szwedzka fabryka „Aktiebolaget Nydquist & Holm” w Trollhätta wybudowała nowy typ traktora rolniczego, który dzięki swej lekkości i niskiej cenie konkuruje z traktorami innych typów.

Prasa niemiecka, która podała tę wiadomość, wyraża przypuszczenie, że traktor ten znajdzie szeroki zbyt w Ameryce, Polsce i Rumunji.

ELEKTRYFIKACJA KOLEI W STANACH ZJEDNOCZONYCH.

Wedle statystyki National Electric Light Association długość zelektryfikowanych linii kolejowych w Stanach Zjednoczonych wynosiła w końcu 1928 r. 3002 km, zużywających rocznie 1625 milj. kWh.

Ogólna długość linii kolejowych w Stanach Zjednoczonych wynosiła w 1926 roku z górą 400 tysięcy kilometrów. Przypominamy, że długość linii kolejowych w Polsce wynosi 17,2 tys. kilometrów.

L'INDUSTRIE DU MÉTAL EN POLOGNE.

Jako 11 tom wydawnictwa Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych ukazała się w języku francuskim broszura prof. inż. Maurycego Chorzewskiego pod tytułem „L'Industrie du Métal en Pologne”, zawierająca przejrzysty obraz obecnego stanu przemysłu metalowego w Polsce. Broszura zawiera 59 ilustracji i mapę rozmieszczenia fabryk zrzeszonych w P. Z. P. M.

ROCZNIK STATYSTYKI RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ.

Nakładem Głównego Urzędu Statystycznego ukazał się Rocznik Statystyki Rzeczypospolitej Polskiej za rok 1929.

„HUTNIK”.

W 5 zeszytach „Hutnika” znajdujemy, obok ciekawego materiału w dziale technicznym i gospodarczym, odpowiedź inż. Wł. Kuczewskiego na artykuł p. W. Jastrzębskiego pod tytułem „Koszty produkcji żelaza sztabowego”, zamieszczony w Nr. 44 tygodnika „Przemysł i Handel”.

PRZEGLĄD ORGANIZACJI.

Ukazał się 11 numer miesięcznika „Przegląd Organizacji”, zawierający artykuły: inż. Piotr Drzewiecki — Prawidłowa organizacja pracy jako podstawa postępu, Henri Fayol — Teoria administracji a naukowa organizacja pracy, Luigi Baretto — Kilka uwag o naukowej organizacji pracy, Adam Wagner — Zarys naukowej organizacji kopalń.

„MECHANIK”.

W numerze 10 czasopisma „Mechanik” znajdujemy następujące artykuły: Jan Obrębski — Określenie twardości metali i stopów w wyższych temperaturach, inż. Ignacy Strausfogel — Wyrób składowych części zestawów kołowych taboru kolejowego, inż. Ludwik Uzarowicz — Metodyka i programy zajęć w warsztatach szkół technicznych, inż. E. Pietraszkiewicz — Gwintowniki dalej są ciekawe notatki z działów obróbki surowców technicznych metalowych, narzędzi, przyrządów i uchwytów kuźnictwa.

Patenty udzielone przez Urząd Patentowy.

10686. *N. V. Philips Gloeilampenfabriken.* Urządzenie do brania jednego lub więcej drutów do zbiornika i doprowadzenia ich na wyznaczone miejsce.
10677. *Société Générale d'Etudes Industrielles (General Research Corporation), Société Anonyme.* Sprężarka obrotowa.
10626. *Société d'Expansion Technique.* Sposób odlewu rur stalowych.
10716. *Dimitri Sensaud de Lavaud.* Sposób i maszyna do odlewania przedmiotów o przekroju obręczkowym.
10774. *Georg Schönfeld.* Zespół kulisowy do bezpiecznika maszyn wyciągowych.
10792. *Siemens-Schuckertwerke Aktiengesellschaft.* Sposób przetwarzania drążka sterowniczego w elektrycznych maszynach wyciągowych.

10790. *A. E. G. - Union Elektrizitäts-Gesellschaft.* Urządzenie do nastawiania przyrządu, wskazującego położenie kłatek przy maszynie wyciągowej z napędem kołem linowym.
10733. *Oswald Pfeiffer.* Zsuwana krata ochronna.
10824. *Firma D. Hirsch.* Brama składana lub zasuwana.
10832. *Witold Szebeko.* Maszyna do obróbki drewnianych przedmiotów o kształcie drążków oraz drążków o kilkostronnie obrabianych profilach.
10800. *Wirebounds Patents Company.* Maszyna do wyrobu skrzyń, pak i podobnych przedmiotów.
10750. *The Anode Rubber Company Limited.* Sposób i urządzenie do bezpośredniego wyrobu płyt i przedmiotów profilowanych z rozczepień, w szczególności z mleka kauczukowego. (Dodatkowy do patentu № 5961).
10685. *The New Jersey Zinc Company.* Sposób wytwarzania tlenku cynku.

Aparaty do spawania:

Tow. Akc. „Perun”, Warszawa.
Biuro: Hortensja 6, tel. 89-34.
Fabryka: Grocnowska № 52, tel. 201-16.

Blachy dziurkowane (sita):
Wytwórnia Blach Dziurkowanych „Sito” Warszawa, Dobra 86, tel. 1-92.

Druty — gwoździe — siatki:
Druty surowe i ocynkowane gładkie i kolczaste, gwoździe, siatki ogrodzeniowe i rzeczne, wkłady materacowe i t. p. Wadownicy Przemysł Druciany założyciela Józefa Goreckiego. Wadowice (Małopolska).

Druty stalowe sprężynowe, jasne i ocynkowane, między innymi specjalnie do wyrobu materaców, poleca Belgijka Sp. Akc. Warszawskiej Fabryki Drutu, Szytów i Gwoździ, Warszawa, Praga, Objazdowa № 1. Tel. 6-81, 160-79, 160-81.

Dźwigniki — Łancuchy:
Bracia Jenike, inż., Warszawa, Aleja Jeruzolimka 20 tel.: 29-64 i 220-00.

* Fabryka Masz. windowych „Sita”, Chłodna 5, tel. 47-78.

Elektrody do spawania tlenkiem elektrycznym:
Franc. Tow. Akc. „Perun” Warszawa, Oddział w Polsce. Biuro: ul. Hortensja 8, tel. 89-34 i 162-99. Fabryka: ul. Grocnowska 52, tel. 201-16.

Elewatory (podnośniki):
Krawczyk i S-ka w Zawierciu.
* Rybnicka Fabryka Maszyn, Sp. z ogr. por. Rybnik, G. Śl.

Garnki i przewody rurowe:
Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki Sp. Akc. Warszawa, Marszałkowska 46.

Gryzarki:
Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki Sp. Akc. Warszawa, Marszałkowska 46.

Gryzarki uniwersalne:
Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki Sp. Akc. Warszawa, Marszałkowska 46.

* Fabryka Maszyn i Odlewnia Żelaza Waldemar Krusche i S-ka, Pabjanice.

Gryzarki obwiedniowe do gryzowania kół zębatach o zębatach prostych, skośnych i ślimakowatych, dostarcza: „Wiepofana” Tow. Akc. w Poznaniu, ul. Dąbrowskiego 81.

Inicjatywa:

Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki Sp. Akc. Warszawa, Marszałkowska 46.

Kalandry:
Tow. Akc. J. John w Łodzi.

Konstrukcje żelazne:
„H. Zieleskiński” wł. inż. K. Kubacki, Warszawa, Marszałkowska № 11/13, tel. 5-74 i 281-43.

Liny stalowe i żelazne, drut kolczasty, siatki do ogrodzeń, drut żel. ocynkowany i nieocynkowany, gwoździe:
Włocławska Fabryka drutu, dawn. C. Klauke Sp. Akc. we Włocławku. Tel. № 15.

Liny stalowe:
Bracia Jenike, inż., Warszawa, Aleja Jeruzolimka 20 tel.: 29-64 i 220-00.

Lokomobile przemysłowe:
Wyroby krajowe Borni Schütze, Fabryka Maszyn i Kociołów, Odlewnia Żelaza i Stali, Toruń.

Młocarnie szerokomłotne systemu Jaehne:
Fabryka Maszyn i Odlewnia Żelaza Waldemar Krusche i S-ka, Pabjanice.

Motory spalinowe:
Towarzystwo Fabryki Motorów „Perkun” Sp. Akc. w Warszawie — Praga, ul. Grocnowska 46, Telefon: Zarząd 84-93, Biuro Sprzedaży 84-40.

Młoty sprężynowe, deskowe i pasowe, młotki, stekery i inne wyroby masowe kuznicze.
Oldakowski i Neumark, Łódź, Zakątna 81.

Narzędzia do obróbki metali:
Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki Sp. Akc. Warszawa, Marszałkowska 46.

Obrabiarki do metali i drzewa:
Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki Sp. Akc. Warszawa, Marszałkowska 46.

Obrabiarki do drzewa:
Fabryka Traków i Maszyn do obróbki drzewa, dawniej C. Blumwe i Syn, Sp. Akc. Bydgoszcz-Nakielska 26.

Okna żelazne:
„H. Zieleskiński” wł. inż. K. Kubacki, Warszawa, Marszałkowska № 11/13, tel. 5-74 i 281-43.
* Krawczyk i S-ka w Zawierciu.

Pędnie:

Tow. Akc. J. John w Łodzi.
* Krawczyk i S-ka w Zawierciu.

Pompy:
Zakł. Mech. i Odlew. Rohn, Zielinski i S-ka, S. A., Warszawa, Jeruzolimka 105, t. 5-88 i 58-83.

* Brandel, Witoszynski i S-ka. Pierwsza w Polsce fabryka pomp odsrodkowych turbinowych. Warszawa-Praga, Grocnowska 37, Tel. 48-60.

* „Sirius” specjalna Fabr. Pomp odsrodkowych i turbinowych Warszawa — Praga, Zamojskiego 51, tel. 68-20.

Pompy ręczne i transmisyjne:
Zakłady Mehan. i Odł. Żel. „Białogon”. Zarząd w Warszawie, Bracka 5, tel. 7-34 i 7-41

Prasy mimosrodowe:
Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki Sp. Akc. Warszawa, Marszałkowska 46.

Rury faliste i przewody rurowe do pary dla wysokiego i niskiego ciśnienia oraz wyroby z blachy spawane acetylenem wykonywa i dostarcza Fabryka Przewodów Rurowych „Compensator” W. Maciejewski i S-ka, Warszawa, ul. Św. Stanisława 1/3. Telefon 18-72.

Rury żebrowe: kuto-żelazne w długościach do 6 mtr. do ogrzewan, Franciszek Wagner i S-ka, Zakłady Mechaniczne i Fabryka Henu — Łódź ul. Żeromskiego 94, tel. 15-99 i 69-20.

Rury żeliwne wodociągowe stojące i wirowo lane p/g norm polskich i niemieckich, Biuro Sprzedaży Kur Zjed. Odlewni: „Węgierskiej Górki”, Zakładów Ostrowieckich, „Poręby” i Lilpop, Rau i L. Warszawa, Nowy Świat 35, Telefony: 209-26 i 274-43.

Rury żeliwne kanalizacyjne i wodociągowe:
Zakłady Mehan. i Odł. Żel. „Białogon”. Zarząd w Warszawie, Bracka 5, tel. 7-34 i 7-41.

Strugarki:
Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki Sp. Akc. Warszawa, Marszałkowska 46.

* Zakł. Mech. i Odlew. Rohn, Zielinski i S-ka, S. A., Warszawa, Jeruzolimka 105, t. 5-88 i 58-83.

Sruby:
Tow. Akc. J. John w Łodzi.

Tokarki:

Zakł. Mech. i Odlew. Rohn, Zielinski i S-ka, S. A., Warszawa, Jeruzolimka 105, t. 5-88 i 58-83.

Tow. Akc. J. John w Łodzi.
* Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki Sp. Akc. Warszawa, Marszałkowska 46.

Traki i wszelkie obrabiarki do drzewa:
Fabryka Traków i Maszyn do obróbki drzewa, dawniej C. Blumwe i Syn, Sp. Akc. Bydgoszcz-Nakielska 26.

* Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki Sp. Akc. Warszawa, Marszałkowska 46.

Transportery (przenośniki):
Krawczyk i S-ka w Zawierciu.

Urządzenia mechaniczne dla kopalń i kamieniołomów:
Rybnicka Fabryka Maszyn, Sp. z ogr. por. Rybnik, G. Śl.

Wagi kolejowe i wozowe:
Rybnicka Fabryka Maszyn, Sp. z ogr. por. Rybnik, G. Śląsk.

Walce drogowe:
Pierwsza Fabryka Lokomotyw w Polsce, Sp. Akc. Zakłady w Chrzanowie (Małopolska), Zarząd w Warszawie, Świętokrzyska 28.

Walce żeliwne utwardzone
Tow. Akc. J. John w Łodzi.

* Modrzejowskie Zakłady Górniczo-Hutnicze, Sp. Akc. Sosnowiec—Huta Katarzyna.

Wanny żeliwne, porcelanowo emalowane kwasoodporne, Zakłady Przemysłowe Odlewnia Żelaza i Emalieria „Kamienna, — Jan Witwicki”, Kamienna, poczta Skarżysko — z. Radomskiej.

Wiertarki:
Tow. Akc. J. John w Łodzi.

* Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki Sp. Akc. Warszawa, Marszałkowska 46.

Wiertarki kolumnowe szybokiełżne:
Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki Sp. Akc. Warszawa, Marszałkowska 46.

* Fabryka Maszyn i Odlewnia Żelaza Waldemar Krusche i S-ka, Pabjanice.

Żelazne dachy i świetlniki specjalnie oszkłone bez kitu, A. Alscher i Syn Bielsko n./Niprem 6-8.

WYDAWCA: W imieniu Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych: Wiceprezes Rady Związku Inż. **S. J. Okolski.**
Redaktor odpowiedzialny inż. **Maurycy Chorzewski**

THE INTERNATIONAL SHIPBUILDING AND ENGINEERING CO. LTD.

Międzynarodowe Towarzystwo Budowy Okrętów i Maszyn S. A.

BUDUJE i WYKONYWA:

Maszyny parowe	Dźwigi i konstr. żel.
Silniki Diesla	Wywrotki, truksy leś.
Lokomobile Diesla	Kotły o wysokich ci-
Aparaty cukrownicze	śnieniach.
Traktory gąsienicowe	Uniwersalne paleni-
Silniki elektryczne	ska do mialu wę-
Małe maszyny świetl.	glowego
Pompy	Urządzenia chłodnicze
Kolejki wąskotorowe	Reperacje wszelkiego
Aparatura chemiczna	rodzaju.

Dzwony.

DYREKCJA GŁÓWNA:

GDAŃSK

WERFTGASSE 4, TEL. 34-05 do 34-10

ODDZIAŁY I PRZEDSTAWICIELSTWA:

Warszawa — ul. Jasna 11 m. 5, Tel. 99-18

Łódź — ul. Traugutta 9, Tel. 41-83

Lwów — ul. Podleskiego 7, Tel. 48-88

Kraków — ul. Wiślana 12, Tel. 30-49

Poznań — Słowackiego 18, Tel. 77-85

Lublin — Krak. - Przedm. 56 m. 8, Tel. 962

Równe — Al. 3 Maja 30, Tel. 307

Katowice — Marjacka 28, Tel. 19-84

Wilno — Jagiełłowska 9, Tel. 8-84

ZJEDNOCZENI POLSCY PRZEMYSŁOWCY METALOWI

Spółka Akcyjna

WARSZAWA, TRAUUGUTTA 4, TEL.: 3-94, 211-15, 211-61

Adres Telegraficzny: „Metalowcy“.

POLECAMY:

ALUMINIUM HUTNICZE w blokach
stopy lekkie, blachy, krążki, sztaby i rury, oraz wszelkie
wyroby z DURALUMIN-ALDAL.

ALUMINIUM, ALMASILMIN i ALMELEC
Francuskich Spółek Akcyjnych

L'ALUMINIUM FRANÇAIS—SOCIÉTÉ DU DURALUMIN.

CYNKOWNIA WARSZAWSKA

(Właśc.: Inż. T. RAPACKI i Z. ŚWIĘCICKI)

Warszawa, ul. Boduena 3, Tel. 52-07, 52-77 i 53-07

przyjmuje do cynkowania wszelkie wyroby,
konstrukcje oraz odlewy żelazne.

Spółka Akcyjna Fabryk Metalowych NORBLIN, B-cia BUCH i T. WERNER

ZARZĄD W WARSZAWIE, UL. ŻELAZNA Nr 51.
TELEFONY: 60-80, 160-14, 18-80, 220-33.

Oddział w Głównie: Walcownia miedzi i mosiądzu
„Głowno“ st. Głowno dr. żel. Kaliskiej.

WYKONYWA NA ZAMÓWIENIE:

BLACHĘ

handlową miedzianą i mosięzną, jak również bla-
chę paleniskową do kotłów parowych,

DRUTY

miedziane i mosiężne — i krzemobronzowe do
telefonów i telegrafów i tramwajowe „Trolley”,

RURY

miedziane i mosiężne ciągnięte, bez szwu, syst.
Manesmanna,

PRĘTY I SZYNY

miedziane i mosiężne,

KABLE

miedziane gołe

P. T. E.

POLSKIE TOWARZYSTWO ELEKTRYCZNE

SP. AKC.

Kapitał Zakładowy 2.500.000.— zł.

WARSZAWA, UL. MARSZAŁKOWSKA 31-a.

CZŁONKOWIE ZARZĄDU:

inż. J. Jeziorański — Prezes, K. Ambroźewicz — Zastępca
prezesa, St. Benzeł, inż. P. Drzewiecki, inż. Cz. Klarner,
inż. S. J. Okolski i inż. W. Wańkowicz. Zastępca: inż.
Prof. K. Żórawski. Dyr. zarząd.: inż. W. Sierżputowski.

DZIAŁ FABRYCZNY: Fabryki w Katowicach
i w Warszawie wykonywują:

Silniki trójfazowe do 500 KM., transformatory do 1250 KVA,
maszyny stałego prądu do 80 KM., oświetlenie wagonów
syst. Stone'a, wszelkie naprawy oraz jako:

NOWO WPROWADZONY SPECJALNY DZIAŁ:
napędy elektryczne do maszyn przedziałniowych.

DZIAŁ INSTALACYJNY: Wszelkie urządzenia
elektryczne do przenoszenia energii i światła.

DZIAŁ HANDLOWY: Sprzedaż wszelkich mater-
jałów elektrotechnicznych.

REPREZENTACJE NA POLSKĘ:

METROPOLITAN — VICKERS Electrical Co. Ltd.
(turbiny parowe i turbogeneratory).

S. A. DES ATELIERS DE SÉCHERON GENÈVE
(trakcja elektryczna — przetwornice jednotwornikowe —
generatory i transformatory o większych mocach, oraz
do spawania).

ODDZIAŁY I PRZEDSTAWICIELSTWA: w Krako-
wie, Lwowie, Poznaniu, Katowicach, Łodzi, Wilnie,
Lublinie, Radomiu i Bydgoszczy.